

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра етнології і археології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Етнологія України

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітня програма 032 “Історія і археологія”
Спеціальність 032 “Історія і археологія”
Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
етнології і археології
протокол № 13 від 28 червня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Етнологія України
Викладач (-і)	Костючок Петро Леонтійович, к. і. н., доцент
Контактний телефон викладача	(0342) 59-61-87
Е-mail викладача	petro.kostyuchok@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	Вівторок о 15.00.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
У курсі представлено огляд концепцій етногенезу українців, висвітлено структуру українського етносу, історико-етнографічне районування України, розглянуто основні галузі їх традиційної господарської діяльності, матеріальної культури, сім'ю та громадський побут, звичаї, обряди, світоглядні уявлення, та народні знання.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета дисципліни «Етнологія України» полягає у комплексному вивченні етнічної історії України, формування її етнічної території, особливостей українських етнографічних груп, національних меншин і етнічних групи України, характеристики української діаспори в світі, розумінню специфіки української етнопсихіки (свідомість, менталітет, стереотипи, установки), мови, основних типів традиційних занять українців, їх традиційної обрядовості й звичаєвості (весняний, літній, осінній, зимовий цикли), побутування народних знань українців (ботаніка, зоологія, метеорологія, календар), інших типів духовної і матеріальної спадщини українців. Після закінчення курсу студент повинен <i>знати</i>: - етапи становлення етнології України як самостійної галузі знань; - основні етапи етнічної історії України; - основні підходи і сучасний стан розробки етнічної історії України; - історію української етнології; - етнографічне районування України, основні підходи та версії; - основні антропологічні, демографічні, лінгвістичні, етнокультурні, психологічні характеристики населення України; - основні віхи формування української етнічної території; - особливості етнодемографічної структури населення України; - основні характеристики матеріальної і духовної культури українців; - значення звичаїв і ритуалів в житті українського етносу. Після закінчення курсу студент повинен <i>вміти</i>: - використовувати набуті знання в подальшому навчанні; - аналізувати етнічні процеси, події, факти в історії України; - користуватися категоріально-понятійним апаратом етнологічної науки; - застосовувати на практиці етнологічні методи; - аналізувати різні параметри життєдіяльності етнічних спільнот України; - характеризувати основні типи сільськогосподарського заняття українців; - проводити комплексний пошук історичної інформації у джерелах різного типу; - критично аналізувати джерела; - систематизувати різносторонню інформацію на основі власних уявлень про спільні закономірності етноісторичного процесу; - робити узагальнення та висновки на основі аналізу етноісторичного розвитку України, надану у різних знакових системах (текст, карта, таблиця, схема); - формувати власний алгоритм виконання історично-пізнавальних завдань; - брати участь у дискусіях з етнологічної проблематики, формулювати власну позицію з обговорюваних, використовувати набуті знання у професійній і соціальній діяльності.</p>	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
Пропонована дисципліна покликана розвинути наступні компетентності:	
Загальні компетентності:	

- ЗК 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу й історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період та проблему.
- ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
- ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
- ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

Спеціальні компетентності

- СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.
- СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.
- СК 3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.
- СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.
- СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.
- СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

Програмні результати навчання:

- ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.
- ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.
- ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.
- ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.
- ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.
- ПРН 9. Цінувати різноманіття та мультикультурність світу; ідентифікувати себе у системах загальнолюдських і національних цінностей, керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.
- ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов. ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.
- ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.
- ПРН 14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий	
8	032 Історія та археологія	4	вибірковий	
Тематика навчальної дисципліни				
Тема		кількість год.		
		лекції	заняття	сам. роб.
Тема 1. Становлення української етнології як самостійної галузі знань				10
Тема 2. Методи і методологія дисципліни				8
Тема 3. Історія української етнології		2		2
Тема 4. Давня етнічна історія України				2
Тема 5. Етногенез українців				2
Тема 6. Націогенез українців		2		2
Тема 7. Етнорелігієгенез. Етноконфесійні процеси в XV – на початку XXI ст.			2	2
Тема 8. Етнічні процеси в XIX – XX ст.			2	2
Тема 9. Формування української етнічної території в XV–XIX ст.			2	2
Тема 10. Формування етнічної території України в XX ст.		2	2	2
Тема 11. Етнонаціональна структура населення України		2	2	2
Тема 12. Етнографічне районування України		2		2
Тема 13. Антропологічні риси українців				2
Тема 14. Діалекти української мови				2
Тема 15. Календарна обрядовість			2	2
Тема 16. Громада, громадське життя і громадський побут				2
Тема 17. Сільські поселення та двір			2	2
Тема 18. Заняття і побут населення України				2
Тема 19. Господарські заняття українців			2	2
Тема 20. Етнопсихологія українців				2
Тема 21. Сімейні звичаї та обряди				2
Тема 22. Весілля та весільна обрядовість українців			2	2
Тема 23. Українці в світі		2		2
ЗАГ:		12	18	60
6. Система оцінювання навчальної дисципліни				
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Підсумковий контроль рівня знань та успішності здобувачів відбувається у формі заліку. Підсумковий бал складається з суми підсумкового балу за семінарські заняття (максимально 30 балів), балу за контрольну роботу (максимально 50 балів) і балу за індивідуальну роботу (максимально 20 балів) та в сукупності становить максимально 100 балів.			
Вимоги до письмових робіт	Написання письмової контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки. У випадку, якщо здобувач не написав контрольну роботу, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом за семестр з дисципліни.			

	Контрольна робота включає: 25 тестових питань (по 2 бали за кожне питання).
Семінарські заняття	<p>У ході поточного контролю здійснюється усне та письмове опитування з тем, передбачених для семінарських занять. Також здійснюється контроль самостійної роботи відповідно до визначеної тематики.</p> <p>Оцінювання знань та науково-пошукової роботи здобувачів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На семінарському занятті діє такий принцип оцінювання:</p> <p>«відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;</p> <p>«добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;</p> <p>«задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;</p> <p>«незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	Форма і терміни семестрового контролю визначаються навчальним планом. Здобувач (ка) допускається до підсумкового контролю за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» і виконання усіх видів робіт, набору 50 і більше балів.
Підсумковий контроль	Форма підсумкового контролю – залік. Семестровий підсумковий контроль проводиться у формі заліку. Для того, щоб одержати залік, необхідно виконати всі види роботи і набрати не менше 50 балів. Підсумковий бал складається з суми підсумкового балу за семінарські заняття (максимально 30 балів), балу за контрольну роботу (максимально 50 балів) і балу за індивідуальну роботу (максимально 20 балів) та в сукупності становить максимальну 100 балів.
7. Політика навчальної дисципліни	
<p>Письмові роботи: Контрольна письмова робота має бути виконана на 9 семінарському занятті.</p> <p>Академічна доброчесність: Як викладач, так і здобувач, повинні дотримуватися «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній</p>	

роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» та Кодексу честі ПНУ <https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>
У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує повторно виконати необхідний вид роботи.

Відвідування занять:

Відвідування занять та активна участь у роботі семінарів є обов'язковою умовою. Участь у семінарських заняттях може проходити у таких формах: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії тощо.

Політика курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань в силу запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності на лекції чи семінарському занятті, отримання негативної оцінки або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – вівторок, 15.00 год.

Пропущене заняття здобувач може «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем та кафедрою. Як правило «відпрацювання» проходить в усній формі, вирішенні тестових завдань тощо. Під час занять дозволяється користування мобільним телефоном виключно для навчальних цілей.

Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.)

<https://nmv.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

8. Рекомендована література

1. Балушок В. Етногенез українців. Київ, 2004.
2. Баран В.Д. Давні слов'яни. Київ, 1998.
3. Боєчко В., Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. Київ, 1994.
4. Борисенко В. Весільні звичаї та обряди на Україні. (Історико-етнографічне дослідження). Київ, 1988.
5. Боряк О. Україна: етнокультурна мозаїка. Київ, 2006.
6. Бунятян К.П. Давнє населення України. Навчальний посібник. Київ, 1999.
7. Вівчарик М. Україна: від етносу до нації: Навчальний посібник. Київ, 2004.
8. Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. Харків, 2005.
9. Горинь Г. Громадський побут сільського населення Українських Карпат (XIX – 30-ті рр. XX ст.). Київ, 1993. 199 с.
10. Гошко Ю. Населення Українських Карпат XV–XVIII ст. Заснування. Міграції. Побут. Київ, 1976. 204 с.
11. Грабовецький В. Гуцульщина в XIII–XIX ст. Львів, 1982. 151 с.
12. Данилюк А. Народна архітектура Бойківщини. Львів, 2004.
13. Данилюк А. Українська хата. Київ, 1991.
14. Дністрянський М.С. Кордони України. Львів, 1992.
15. Етнічна історія давньої України. Київ, 2000.
16. Етногенез та етнічна історія населення українських Карпат: етнологія та мистецтвознавство. Львів, 2006.
17. Етнографічні групи українців Карпат. Бойки. Харків: Фоліо, 2020.
18. Етнографічні групи українців Карпат. Гуцули. Харків: Фоліо, 2020.
19. Етнографічні групи українців Карпат. Лемки. Харків: Фоліо, 2020.
20. Етнографія України / за ред. С. Макарчика. Львів, 1994.
21. Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії. – К., 1993.
22. Заставний Ф.Д. Українська діаспора. Львів, 1991.

23. Заставний Ф.Д. Українські етнічні землі. Львів, 1993.
24. Картунов О. Західні теорії етнічності, нації та націоналізму: навчальний посібник. Київ, 2007.
25. Кононенко П. Українознавство: Конспект лекцій. Київ, 2005.
26. Лепеха Т. Українознавство: Навч. посіб. Київ, 2005.
27. Макарчук С. Етнічна історія України: Навчальний посібник. Київ, 2008.
28. Назарович А. Національні меншини країн Європейського Союзу в контексті інтеграційних процесів. Львів, 2002.
29. Наулко В. Хто і відколи живе в Україні. Київ, 1998.
30. Огульчанський Ю. Етнічна структура українського суспільства: уявні та дійсні проблеми. Київ, 2006.
31. Павлюк С. Енциклопедичний словник понять і термінів з етнології. 2-ге вид., перероб. і доп. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2020.
32. Паньків М. Організація польових досліджень. Посібник. Івано-Франківськ, 2005.
33. Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України. Київ, 1996.
34. Пономарьов А. Українська етнографія: курс лекцій. Київ, 1994.
35. Русь, Малоросія, Україна: галицькі українці у пошуках власного імені (XIX – перша половина XX століть) / Наук. ред. Орлевич І. Львів: Логос, 2021.
36. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ, 2004.
37. Січинський В. Чужинці про Україну. Київ, 1992.
38. Україна і світ: етнічні, науково-інтелектуальні та освітні виміри. Київ, 2004.
39. Україна на межі тисячоліть: етнос, нація, культура. Київ, 2000.
40. Українство в світі: традиційність культури та спільнотні взаємини. Київ, 2004.
41. Українська етнологія: Навч. посіб. за ред. В.Борисенко. Київ, 2007.
42. Українська минувшина: ілюстрований етнографічний довідник. Київ, 1994.
43. Українська родина. Родинний і громадський побут. Київ, 2000.
44. Українське народознавство / За заг. ред. С.Павлюка, Г.Горинь, Р.Кирчіва. Львів: Видавничий центр “Фенікс”, 1994.
45. Українці. Історико-етнографічна монографія у двох книгах. Опішне, 1999.
46. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. Київ, 1991.
47. Шкода М. Традиції і свята українського народу. Донецьк, 2007.
48. Юрій М.Т. Етногенез та менталітет українського народу. Київ, 1997.
49. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. Київ, 1997.
50. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVII ст. Київ, 2002.

Інформаційні ресурси

1. Інститут історії України НАН України <https://history.org.ua/>
2. Наукова бібліотека ПНУ – <http://lib.pnu.edu.ua/>
3. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua/>

Викладач Костючок П. Л. доцент кафедри етнології і археології